

SÖYLEŞİ- Mol, Taştan ve Kara: Salgın ve ekonomik zorluklar dini söylemi güçlendirecek

“Siyasette Dinselleşme” kitabının yazarları Mol, Kara ve Taştan, AKP’nin 2000’li yılların başlarında siyasi partilere duyulan güvensizliğin beraberinde getirdiği krizden de yararlanarak neoliberalizmle inancı bütünleştiren bir hegemonya tesis ettiğini, dinin de burada araçsal bir rol oynadığını ifade ediyor. Gelecekte özellikle de Covid-19 pandemisi ve yaşanan neoliberal kriz ışığında dinin siyasi söylemlerdeki yeri artar mı azalır mı? Bu röportajda bütün bunları konuşmaya çalıştık.

2 Mayıs 2020 tarihli İslam Özkan röportajının tamamı burada:

<https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2020/05/02/mol-tastan-ve-kaya-salgin-ve-ekonomik-zorluklar-dini-soylemi-guclendirecek/>

Dinsellikle siyaset kurumu arasındaki ilişki, son yirmi yıldır Türkiye’de siyasetin temel tartışma konularından biri haline gelmiş durumda. Genel eğilim, AKP’nin yirmi yıla yakın süren iktidarının şifresini de bu ilişkide aramak yönünde. Halbuki dini söylemin yeri, toplumsal değeri ve kullanılış biçimi önemli olsa da her şey dinden ve dini söylemden ibaret değil. Sahici bir noktaya ulaşmak dini ancak ekonomi-politik alanda tezahür eden yaşamın gerçekliğiyle uyumlu bir şekilde ele almakla mümkün. “Vaatten Duaya Anayasadan Kuran’a Siyasette Dinselleşme” kitabının yazarları Merve Diltemiz Mol, İnan Özdemir Taştan ve İlkey Kara ile 2000’li yıllardan günümüze kadar siyasette dini söylemin giderek artan bir şekilde kendine yer bulmasını ve bunun siyasi ve toplumsal sonuçlarını konuşmaya çalıştık.

DİNİ SÖYLEM, BU MANEVİYAT YOKSUNU DÜZENİN SİĞİNAKLARINDAN BİRİNE DÖNÜŞMÜŞ DURUMDA

“Siyasette Dinselleşme” adlı kitabınızda da ifade ettiğiniz gibi Türkiye’de siyaset kurumunun 2000’li yıllardan itibaren daha fazla dinselleştigiğine tanık olduk. Bunun siyasilerin söylemlerine yansımaları olduğu gibi toplumsal yansımaları da oldu. Politik söylemin dinselleşmesinin nedenleri neler olabilir?

Merve Diltemiz Mol: Aslında kitapta cevaplamaya çalıştığımız temel soru bu. Bence bunu, Türkiye’ye özgü tarafları da ihmal etmeden, iki kutuplu dünya düzeninin sona ermesiyle başlayan küresel hegemonya mücadelesinin ana eksenleriyle ilişkilendirerek kavramamız gerekiyor. Türkiye’ye özgü yönlerden kastım, resmi tarihin Cumhuriyetin kuruluşunu Osmanlı’dan köklü bir kopuş olarak tarif etmesi, yüzünü Batı’ya dönmüş ve dinle arasında mesafe koymuş yeni bir medeniyet tanımı yapması ve bütün bu dönüşümün de yukarıdan dayatılmış olması. Bunun insanlar üzerinde bir travmaya yol açtığını ve dini söylemlerin bu maneviyat yoksunu düzenin sığınaklarından birine dönüşmüş olduğunu söylemek pekâlâ mümkün. Öte yandan, 2000’ler aynı zamanda, dünya genelinde sağ görüşlerin yükseldiği, neoliberal ve otoriter rejimlerin kurulduğu, çalışan sınıflar için güvencesizleşmenin ve esnek çalışma biçimlerinin norm haline geldiği bir dönem. Bunların doğal sonucu, toplumsal dayanışmanın aşındırılmasıyla cemaatleşme eğilimlerinin tetiklenmesi ve dinin hayatı anlamlandırmanın asli unsurlarından birine dönüşmüş olmasıdır. Bu güvencesiz ve ‘ruhunu kaybetmiş’ dünyanın yönetici sınıfları da, dini kullanışlı bir aparat olarak görmüştür. Fakat az

önce de dediğim gibi, bunun Türkiye sınırlarını aşan bir eğilim olduğunun altını özellikle çizmek gerekir.

AKP, 2007’DE DİNDAR OLMAYAN SAĞ SEÇMENİN OYUNU ALABİLMEK İÇİN DİNİ SÖYLEM KULLANMADI

Kitabınızın bir yerinde belirli bir dönem için en azından AKP’nin dinsel söylemi en az kullanan partilerden biri olduğu ifade ediliyor. Bu çok ilginç bir durum, en fazla dini söylemi kullanacağı düşünülen bir siyasi parti, belirli bir dönem için de bu söyleme en az başvuran taraf oluyor. Bunun nedeni ve çağrışımlarıyla ilgili detayları üzerine neler söylemek istersiniz?

İnan Özdemir Taştan

İnan Özdemir Taştan: Evet, Erdoğan 2002 ve 2007 Genel Seçimleri sürecinde dini söylemi neredeyse en az kullanan lider. Bunun iki temel nedeni var gibi görünüyor. Öncelikle her iki seçim döneminde de AKP’nin orduyla sorunları var. 2002’de Erdoğan zaten siyasi yasaklı konumunda, 2007 Seçimleri öncesinde de hatırlanacağı gibi Abdullah Gül’ün Cumhurbaşkanı seçilme sürecinde Genel Kurmay Başkanlığı siyasi tarihimize e-muhtıra olarak geçen bir basın açıklaması yayınladı. İkinci neden 2001 yılında kurulan AKP’nin kendisini içinden çıktığı Milli Görüş geleneğinden ayrıştırarak “dinci” değil, muhafazakar-demokrat bir parti olarak kurması. Bu durum 2002 genel seçimleri öncesinde Türkiye’deki siyasi ve ekonomik krizle birleşince (biliyorsunuz 2001 ekonomik krizinden sonra halkın siyasi partilere olan güveni çok azalmış, mecliste bulunan partiler büyük bir düşüş yaşamıştı) sadece dindar veya milli görüş geleneğine yakın seçmene değil, merkez sağ seçmene de hitap edebilecek bir siyasi retorik kurmaları gerekmişti. Zaten Erdoğan da meydanlarda bunu dile getiriyor ve merkez sağ seçmenin oyuna talip olduklarını yineliyordu. Bu durum partinin orduyu siyasete müdahale edemeyecek bir konuma gerilediği ve iktidarını devlet kurumları içerisinde de pekiştirdiği üçüncü döneminde değişti tabii. Yani 2011 Genel Seçimleriyle birlikte artık din, hem parti olarak AKP’nin hem de lideri Erdoğan’ın gerek ulus tanımında gerekse siyasi argümanlarında temel bir bileşen haline geldi.

AKP VE LİDERİ ERDOĞAN, DİNİ SÖYLEMİ 2011’DEN SONRA DAHA BELİRGİN HALE GETİRDİ

Siyasilerin söylemlerini analiz ettiğinizde, çalışma konusu açısından parti liderlerinin aralarındaki farklılıklar nelerdir, anlatabilir misiniz?

İnan Özdemir Taştan: Erdoğan ve Bahçeli açısından şunu çok net bir şekilde söyleyebiliriz ki her iki lider de konuşmalarında dindar bir kişi profili çiziyor. Tabii bu Erdoğan’ın konuşmalarında çok daha belirgin. Erdoğan özellikle 2011 Genel Seçimleri itibariyle dini söylemi çok daha belirgin bir şekilde kullanıyor. Bahçeli’nin konuşmalarındaki kırılma ise 2015 Genel Seçimleri öncesinde. Bu seçimlerden itibaren o da seçim mitinglerinde dini söyleme daha çok referans veriyor.

İlkay Kara: Her siyasi partinin lideri de o partinin politik konumu ve temsil ettiği siyasal çizgiye uygun bir söylemsel hat inşa ediyor elbette. Politik temsiliyeti güçlendirmeye çalışan, iddialarını görünür kılan, vaatlerini ve politik tahayyüllerini dile döken bir söylem evreni inşa ediyor. Söylemlerini de politik çizgileri etrafında çiziyorlar elbette ancak kesin olan şu ki birbirlerine göre konum alıyorlar aynı zamanda, çünkü aynı insanlara sesleniyorlar aslında, aynı yurttaş topluluğuna. Seslendikleri bu topluluğu ikna etmeye olan ihtiyaçları, -çünkü ancak böyle oy alabilirler- birbirlerine benzeyen, birbirlerini izleyerek söz kuran bir duruma itiyor politik aktörleri. Herkese seslenebilme ve herkesi yakalayabilme arzusu, söylemleri birbirine yaklaştırıyor. Başarılı olduğu düşünülen söylemsel stratejiler şablon haline geliyor. Geriye ancak en belirgin en kaba hatların yarattığı farklılıklar kalıyor.

CHP, BİR TARAFTAN REJİMİN DEĞERLERİNİ SAVUNURKEN BİR YANDAN DA HALKTAN KOPUK İTHAMLARINA YANIT VERMEYE ÇALIŞTI

Muhalefetin AKP'nin politik hitaplarında kullanmış olduğu dinsel söylemden etkilendiği söylenebilir mi? Bu etki hangi doğrultuda ve ne şekilde gerçekleşti?

İlkay Kara

İlkay Kara: Muhalefetin AKP'nin kullandığı dinsel söylemden çok Türkiye'nin muhafazakârlaştığı tespitinden etkilendiğini söylemek mümkün. Bizim çalışmaya dahil ettiğimiz yıllarda –ki AKP'nin hükümet olduğu ilk seçimden başlıyor, CHP Genel Başkanları Deniz Baykal ve Kemal Kılıçdaroğlu yükselen muhafazakarlık karşısında partilerini yeniden konumlandırmaya çalışıyor örneğin. Bir yandan AKP'nin yükselişi karşısında kurucusu olduğunu söylediği rejimin değerlerini savunurken diğer yandan kendisine yöneltilen “halktan kopukluk”, “din düşmanlığı” gibi iddiaları savuşturmaya çalışıyor. Bütün bu yıllar boyunca bu iki şeyi aynı anda yapabilmenin zorluğu görülüyor zaten söylemsel hatlarında; ikircikli konumlar, yalpalayan çizgiler. CHP liderinin bu ikili görevin zorluğunu aşmanın yolu olarak rejim ve onun içinde bulunduğu tehlikelere dair kaygılarını miting konuşmalarından çıkarmakta bulunduğu söylenebilir. Seçim kampanyalarında söylevlerinin merkezine artık dindarlık-laiklik tartışması yerine icraatçılık yerleşiyor giderek. Özellikle ekonomik eşitsizlikler ve yoksulluk sorunları etrafında geliştirilen “projeler” önem, ağırlık kazanıyor. Dindar seçmenlerin yaşadığı ve İslamcı politik partilerin yüksek oy oranına sahip olduğu illerde bu dindar seçmene hitap edebilmek üzere seslenme biçiminde belirgin bir değişiklik yapıyor. Ancak bu hitaplarda daha Müslüman ahlakına referans yapılıyor; kul hakkı yememek, israfa karşı olmak gibi.

CHP ESKİ HESAPLARDAN KURTULMAYA, ÜZERİNDEKİ TOZU SİLKMEYE ÇALIŞIYOR

Bir parti olarak CHP ve liderinin de söylemindeki dinseliliği analiz ettiğinizde ne tür bir sonuca vardınız?

İlkay Kara: Öncelikle ele aldığımız süreçte CHP'nin iki genel başkanı olduğunu hatırlayalım. 2002 seçimlerinde Deniz Baykal daha sonra da Kemal Kılıçdaroğlu. 2002 Milletvekilliği genel seçimleri pek çok bakımdan Türkiye siyasi hayatını köklü biçimde değiştirdi. Bu seçimde Deniz Baykal liderliğindeki CHP, yükselen ve politik arenadaki yerine "yeni" yerleşen AKP karşısında eski hesaplardan kurtulma, üzerinde biriken tozu silkme gayretinde denebilir. Bundan kastım aslında çok partili hayata geçişten itibaren CHP'ye yöneltilen din düşmanlığı, Müslüman düşmanlığı gibi eleştirileri savmaya çalışması. Bu seçimlerde Türkçe ezan tartışmaları bile yapılmıştı örneğin. Nasıl savmaya çalıştı peki? Baykal'ın yerlilik vurgusu ile, sosyal demokrasinin Anadolu'ya dair bir mahiyeti olduğuna dair bir argüman ile, Anadolu'nun tasavvuf ulularını andığı, Yunus'lu, Hacı Bektaş Veli'li, Mevlana'lı konuşmaları ile. Ancak daha önce de söylediğim gibi bu zor bir konum. Bir yandan İslamcı bir politik parti karşısında kurucu parti olarak rejimin koruyucusu görevini yüklenip diğer yandan ona oy veren seçmen karşısında bir cazibe yaratmaya çalışmak. Kılıçdaroğlu bu zorluğu aşabilmek için tartışmayı özellikle seçmenlere hitap ettiği konuşmalarının dışında bırakmayı tercih ediyor bu nedenle. Katıldığı TV programlarında gelen sorulara verdiği yanıtlarda andığım zorluğu yaşamaya devam ediyor hâlâ ancak miting konuşmalarında ağırlık ekonomik vaatler, sosyal destek/iyileştirme projeleri üzerinde artık. Israrlı bir kapsayıcılık vurgusu var. 2011'de seçim kampanyası sloganı "Herkes için CHP"ydi hatırlarsak ve o günden beri CHP liderinin "Yandaş yok vatandaş var" lafını. Bunun bir izlek değişimi olduğunu söyleyebiliriz. CHP liderlerinin konuşmalarında ele aldığımız mesele en baştan itibaren laiklik sorunu içinde yer almıştır. Dinsellik, dinselleşme laikliğin girdiği tehlike ile ilintilidir. Rejim sorununa işaret eden bir sorun alanıdır. Deniz Baykal'ın CHP lideri olarak girdiği son seçim olan 2002'den Kemal Kılıçdaroğlu'nun genel başkanlığındaki devam eden süreçte bu tehlike vurgusunun zayıfladığı dindarları da içerebilecek bir kapsayıcılık iddiasının güçlendiği görülüyor. Tehlikeye ilişkin kaygının zayıfladığını söylemiyorum ama söylediğim seçmenlere seslenirken yapılan konuşmaların merkezinin dışında kalması.

TEK BOYUTLU DİNSEL SÖYLEMİN YARATTIĞI SORUNLAR ÖZGÜRLÜKÇÜ LAİKLİKLE AŞILABİLİR

Dinsel söylem açısından değerlendirdiğimizde sizce hem etik hem de hukuk bakımından doğru ve uygun olan nedir? Bir siyasi partinin söylemlerinde hiçbir şekilde dine yer vermemesi midir yoksa din hayatta ne oranda yer tutuyorsa o oranda yer vermek midir?

İlkay Kara: Burada sorun aslında bazı yer değiştirmelerle ilgili. Söylemsel hattaki yer değiştirmelerden bahsediyorum elbette. Şöyle ki siz eğer örneğin kamu görevlilerinin görevlerini kötüye kullanmalarını ya da kamu kaynaklarının kötü kullanımını, hırsızlığı, rüşveti politik söyleviniz içinde Müslüman ahlakından devşirdiğiniz kimi unsurlarla örneğin kul hakkı yememek, harama el uzatmamak, mütevazî olmak gibi söylemi dinsel bir evrende kapatabilirsiniz. Oysa bunlar suçtur, yargılama konusu olmalıdır ve tespiti halinde cezalandırılmalıdır. Siz hukukun zeminini dini/ahlaki olanla yer değiştirmiş olursunuz. En son LGBT tartışmasında yaşanan da benzer değil miydi? Diyanet İşleri Başkanı'nın açıklaması bir nefret söylemi içeriyordu. Hukuken bu böyle iken, politik olarak da sistematik bir ayrımcılığa işaret ederken çıkıp açıklamanın "ilahi hüküm" olduğunu söylemek. Peki hayatlarını bu hükme göre yaşamayanlar ne olacak? Politik söylemin dinselleşmesi, Sünni Müslüman bir

retoriğe hapsedilip, tüm argümantasyonun buradan kurulması Sünni Müslüman olmayanları yurttaşlıktan uzağa sürüyor. İktidar bunu bir politik yeğleme olarak yapıyor fakat muhalefet partileri de buna meyleden bir söylemsel hatta girerse iktidara direnmek zorlaşır. Bu ülkede Sünni Müslüman olmayanlar var. Aleviler var, Hıristiyanlar, Yahudiler, Ezidiler, hiçbir dine inanmayanlar, tanrıya inanmayanlar, hayatını bu hükümlere göre yaşamayanlar var. Yurttaşların bu heterojen yanını görmeyip, onu homojen bir seçmen topluluğuna indirgemiş oluyor bu söylemsel hat ve dışında kalanı yok sayıyor. Elbette liderlerin kendi dini inançlarını konuşmalarına dahil etmeleri anlaşılabilir, kendi ahlaki konumlarını belirginleştirecek temalar kullanabilirler burada mesele kendi inanç ve kimliklerini Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarının tamamını tanımlamak için kullanıyor olmaları. Ve bence bu sorun ancak özgürlükçü bir laiklik anlayışı ile çözülebilir.

BAHÇELİ’NİN SÖYLEMİNDEKİ DİNSELLİK, ÇÖZÜM SÜRECİNİN BİTİRİLDİĞİ 2015 SEÇİMLERİNDEN ÖNCE ÖNE ÇIKIYOR

Erdoğan’ın ve diğer siyasi liderlerin söylemlerindeki dönüşüme ilişkin neler söylemek istersiniz? Mevcut gelişme ve olgularla tamamen uyum içerisinde olduğu söylenebilir mi?

İnan Özdemir Taştan: Şu an bir koalisyon içerisinde olan AKP ve MHP liderlerinin söylemindeki dinselleşmenin bir paralellik taşıdığını söyleyebiliriz. Sonuçta hitap ettikleri seçmen kitlesi belli kesimlerde örtüşüyor, birinde dini söylemin yükselişi diğerini de etkiliyor. Bu durumu özellikle 2015 Genel Seçimleri öncesinde belirgin bir şekilde görüyoruz. Zira bu dönem aynı zamanda AKP’nin çözüm sürecini bitirmesi nedeniyle MHP tabanından da oy almak zorunda olduğu bir dönem, dolayısıyla iki parti aynı seçmene hitap etmeye çalışıyor. Dolayısıyla o döneme kadar neredeyse her seçimde önce Milli Görüş geleneğini sonra da AKP’yi din istismarı yapmakla eleştiren Bahçeli, 2015 Genel Seçimleri öncesinde dini referansları çok daha belirgin bir şekilde kullanıyor ve neredeyse Erdoğan’ın, dini temel eksene oturtan Sünni İslam merkezli ulus tanımıyla örtüşen bir söylem kuruyor.

İlkay Kara: Mevcut gelişme ve olgulardan kasıt tam olarak ne bilemiyorum ama Türkiye ve dünyada yaşanan toplumsal değişimleri kastettiğinizi düşünerek şöyle söyleyebilirim: Bunlar karşılıklı olarak birbirine yön veren, besleyen süreçler. Dünyayı neoliberal akıl yönetiyor, sağ popülizm neredeyse her yerde iktidarda, muhafazakarlığın yükselişi de öyle.

AKP İKTİDARI SALT DİNSELLİKLE AÇIKLANAMAZ, ANA NEDEN TOPLUMA NEOLİBERAL POLİTİKALARI KABUL ETTİRMESİDİR

Türkiye’de dinsel söylemin gelişmesinin ve siyasette daha fazla yer edinmesiyle laikliğin yorumlanma biçimi arasında doğru bir korelasyon kuruyor musunuz? Laikliğe ilişkin birtakım uygulamaların AKP’ye dair bir mağduriyet hissi yaratmış olması, siyasette dinselliğe daha fazla yer açılmasına yol açmış mıdır? Bir başka ifadeyle siyaset-din ilişkisi olması gerektiği gibi ve dozunda kurulmuş olsaydı şu an başka yerlerde başka şeyler konuşuyor olurduk, diyebiliyor musunuz?

Merve Diltemiz Mol: Laikliğin yorumlanma ve uygulanma biçimleriyle dinsel söylemin Türkiye siyasetindeki etkisi ve tezahürleri arasında bir bağ kurmak elbette mümkün. Bu konudaki yaygın kabul, Cumhuriyetin kuruluş döneminde uygulanan katı laiklik politikalarının, dindarların düşünce ve ifade özgürlükleri üzerinde bir baskı yarattığı, bunun da takip eden dönemlerde ‘bastırılanın geri dönüşü’ olarak görülebilecek kimi siyasi ve toplumsal hareketlere zemin oluşturduğu yönündedir. Öte yandan, bunu yalnızca AKP ve bu partiye dair mağduriyet hissi üzerinden okumanın da bazı riskler barındırdığını gözden kaçırmamak gerekiyor. Her şeyden önce AKP, yalnızca dini referanslarla ya da söylemlerle iktidara gelmiş bir parti ya da hareket değildir. AKP’nin başarısını biraz da, Türkiye’nin 2000’li yıllarda küresel finans piyasalarıyla bütünleşmesinin, yani dört başı mamur bir neoliberal zihniyeti benimsemesinin sancılarını, dinsel söylemi de kapsayan bir dizi düşünce ve pratiği araçsallaştırarak toplumun geneline kabul ettirebilmiş, bunun tek çare olduğu yönündeki hegemonik görüşü tesis edebilmiş olmasında aramak gerekir.

SORUNLAR, BÜTÜN İNANÇ GRUPLARI VE İNANMAYANLARIN İFADE ÖZGÜRLÜKLERİ TANINDIĞINDA ANCAK AŞILIR

Yani AKP’nin alameti farikası, dini söylemlere yaslanmak ve sağlam bir laiklik eleştirisi ortaya koymak değildir. Bununla bağlantılı olarak altı çizilmesi gereken bir başka konu da AKP öncesinde de tedavülde olan laiklik uygulamalarından ve kurumlarından bazılarının, ki bunların başında görevini İslam’ın devletin çıkarlarıyla uzlaşacak bir yorumunu ‘kanonize’ etmek olarak tanımlayabileceğimiz Diyanet İşleri Başkanlığı gelir, AKP tarafından daha önce görülmemiş bir itibar ve kaynak bolluğu ile donatılarak kullanılmış ve kullanılıyor olmasıdır. Zorunlu din dersi de benzer şekilde, bugün AKP tabanı olarak görme eğiliminde olduğumuz dindar kesimleri incitici içeriğinden arındırılıp, başka toplumsal gruplara yönelik endoktrinasyonun bir aracına dönüştürülebilmiştir. Yani AKP tarafından sorunsallaştırılan ve partinin mağduriyetinin sebebi olarak görülen şey, devletin din üzerindeki tahakkümü değil, sözünü ettiğimiz aygıt ya da kurumların kim tarafından kullanıyor olduğudur. Siyasetle din arasında ‘dozunda’ bir ilişki tanımlı yapacaksak, buna tüm inanç gruplarının ve dahi inanmayanların ifade ve örgütlenme özgürlüklerinin tanınmasından başlamamız gerekir. Böyle bir dünyada da, başka şeylerden söz edeceğimiz kesindir.

AKP, OTORİTERLEŞEN İKTİDARINA DİN ÜZERİNDEN MEŞRUIYET ARAYIŞINA GİRDİ

Sizece bir politik çatışmada kullanılan söylemin dini özellikler sergilemesi, oradaki çatışmanın gerçekten dini olduğunu gösterir mi? Yoksa dini görünen söylem, sadece başka şeyleri perdeleyen bir kamuflejdandır mı ibarettir?

İnan Özdemir Taştan: Her ikisi de olabilir. Yani insanlar (topluluklar, toplumlar) gerçekten dinin merkezde olduğu bir çatışmanın içine girerek bir tür “din savaşları” sürdürüyor olabilecekleri gibi dini iktidar veya çıkar savaşlarına alet de edebilirler. Aslında her iki durumda da din kurumu ile siyaset, ekonomi, kültür “kurumları”nın her zaman ilişki içinde olduğunu da belirtmek gerekir. Günümüz Türkiye’sine bakarsak ne söyleyebiliriz? Ben burada AKP’nin 2011 yılından itibaren din kurumunu giderek otoriterleşen iktidarını pekiştirmenin ve bu iktidara ilişkin hem rızayı oluşturmanın hem de baskı unsurlarını

kullanmanın aracı olarak artan bir şekilde “kullandığını” düşünüyorum. Aslında konuya ilişkin kitabımızda belirttiğimiz çok sayıda sosyal bilimci de benzer bir gözlem ve tespiti paylaşıyor. Diyanet İşleri Başkanlığı’na ayrılan bütçenin 2020 yılında sekiz bakanlığın bütçesini aşması bu durumun en belirgin göstergelerinden biri. Hiçbir iktidar böyle büyük bir bütçeyi sadece hayır olsun diye bir din kurumuna “bağışlamaz”. Sünni İslam bugün Türkiye’de AKP iktidarının en büyük harcı durumundadır ve Diyanet İşleri Başkanlığı gibi çok büyük bir örgüt 2019 verilerine göre 84 bin 684 cami ile her mahallede her gün defaatle otoriter bir iktidarın devamı için çalışmaktadır. Bildiğiniz gibi otoriter iktidarların en temel turnusollarından biri toplumsal cinsiyet rejimidir. Eril otoritelerini genellikle din kurumunun da desteğiyle kadınlara ve LGBTİ+ bireylere yönelik baskıcı politikalar aracılığıyla pekiştirirler. Geçen hafta Diyanet İşleri Başkanı’nın Cuma hutbesinde karşımıza çıkan, çeşitli sivil toplum örgütleri tarafından kınanan ancak Cumhurbaşkanlığı tarafından da desteklenen, tüm insanlığı eşcinsellikle mücadeleye çağıran hutbesi bunun son örneklerinden biri.

DİN İKTİDAR MÜCADELESİNİN ARACI OLMAKTAN ANCAK İNANÇ ÖZGÜRLÜĞÜ TANINARAK ÇIKARILABİLİR

Peki bundan sonraki süreci nasıl öngörüyorsunuz? Siyasette dinselleşme artacak mı ya da siyasilerin söylemlerinde nasıl bir eğilim ortaya çıkacak?

Merve Diltemiz Mol: Dinsel söylemler, Türkiye’de özellikle iktidarın ama aynı zamanda muhalefetin siyasal dağarcığında hatırı sayılır bir yer işgal etmeye devam ediyor. Kısa vadede bunun tersi yönde ilerleyeceğini öngörmek zor. İnancın ifade edilmesi ve örgütlenmesi bir özgürlük alanı olarak tanımlanmadıkça, dini söylemlerin siyasi iktidar mücadelesinin asli aparatlarından biri olmayı sürdüreceği söylenebilir.

İnan Özdemir Taştan: Dünyanın içinde olduğu ve Covid-19 pandemisinin de pekiştirdiği ekonomik krizi, bu krizi insanları sosyal güvencelerden mahrum bırakarak pekiştiren neo-liberal dönüşümle birlikte okuyunca, insanlara bir tür kurtuluş ve teselli vaadinde bulunan dine yönelik talebin artacağını söyleyebiliriz. İktidarlar ekonomik ve sosyal paketlerle destekleyemedikleri vatandaşlarını din aracılığıyla teskin etmeye ve bu yolla iktidarlarına destek aramaya yöneleceklerdir. Öte yandan pandemi aynı zamanda uzun bir süredir din karşısında zayıflamış olan bilimin sesinin yeniden yükselmesini ve toplumsal itibarının da artmasını sağladı. Önümüzdeki dönemde her iki kurumu vesayeti altına alabilen ve ekonomik olarak da yıkılmayan iktidarların kazanacağını söyleyebiliriz. Ancak bu sürecin uzunluğuna da bağlı olarak çok sayıda potansiyeli taşıdığını da belirtmek gerek. Geniş bir skaladaki toplumsal mücadeleler alanı oldukça hareketlenecek gibi görünüyor.

İnan Özdemir Taştan kimdir?

Bağımsız araştırmacı. 2002-2017 yılları arasında Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi’nde çalıştı. İletişimin temel kavramları, kamusal konuşma ve tartışma, araştırma yöntemleri ve halkla ilişkiler konularında dersler verdi. Yüksek lisans tezinde TBMM’de iletişim özgürlüğü tartışmalarını, doktora tezinde Türkiye’de 1970’li yıllarda sol hareketlerin retoriğini inceledi. Barış İçin Akademisyenler’in “Bu Suça Ortak Olmayacağız” başlıklı bildirisini imzaladığı için 7 Şubat 2017 tarihli 686 No’lu Kanun Hükmünde Kararname ile kamu görevinden ihraç

edildi. Halen İnsan Hakları Okulu'nda ve Ankara Dayanışma Akademisi'nde ifade özgürlüğü üzerine dersler vermekte. Seçimlik Demokrasi ve Siyasette Dinselleşme isimli kitapların yazarlarından; John Downing'in yazdığı Radikal Medya ve Peter Hartley'in yazdığı Kişilerarası İletişim kitabının çevirmenlerindedir. Siyasal iletişim, retorik, toplumsal hareketler ve medya çalışmaları alanlarında çeşitli makaleleri bulunmakta ve çalışmalarını bu konular üzerinde sürdürmektedir.

İlka Kara kimdir?

1982'de Ankara'da doğdu. Orta öğretimini Anıttepe Lisesi'nde, lisans eğitimini Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde tamamladı. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı'nda "1970'lerde Türkiye'de Radikal Medya" başlıklı teziyle yüksek lisans derecesi, "Bir Politik Anlatı Olarak Ahmet Kaya Şarkıları" başlıklı teziyle doktora derecesi aldı. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde araştırma görevlisi olarak çalıştı. Barış İçin Akademisyenler'in "Bu Suça Ortak Olmayacağız" bildirisini imzaladığı için 1 Eylül 2016'da 672 sayılı KHK ile görevinden ihraç edildi. Açık Yaranın Sesi, Bir Politik Anlatı Olarak Ahmet Kaya Şarkıları adlı kitabı 2019 yılında yayımlandı. 2019 yılında yayımlanan Vaatten Duaya, Anayasadan Kur'an'a, Siyasette Dinselleşme adlı kitabın yazarları arasındadır.

Merve Diltemiz Mol kimdir?

Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü'nde 2006 yılında lisans, 2013 yılında ise yüksek lisans eğitimine başladı. 2016 yılında tamamladığı Türkiye'de LGBTİ Hareketinin siyasal alanda var olma ve siyasal alanı dönüştürmeye yönelik mücadelesini ele aldığı "LGBTİ Hareketinin Hak ve Temsil Mücadelesi ve Siyasal İletişim Faaliyetleri" başlıklı yüksek lisans tezinde, Türkiye'de LGBTİ Hareketinin tarihini, eylem deneyimini, başka toplumsal gruplarla olan ilişkilerini, somut taleplerini ve bu talepleri hayata geçirmek üzere izlenen yolları ele aldı. 2013-2017 yılları arasında Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesinde araştırma görevlisi olarak çalıştı. "Barış için Akademisyenler Bildirisi"ni imzalamış olması nedeniyle 7 Şubat 2017 tarihli 686 no'lu Kanun Hükmünde Kararname ile ihraç edildi. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü'nde doktoraına devam etmektedir. Çalışma alanları arasında toplumsal hareketler, toplumsal cinsiyet çalışmaları ve siyasal iletişim yer almaktadır.